

Architectuur verstrikt in context

AUTEUR & FOTOGRAFIE Leeke Reinders

In 2001 nam een groep van architectuurhistorici haar intrek in een tramhuisje nabij het winkelcentrum van de Rotterdamse deelgemeente Hoogvliet. Het collectief, dat voortvloeide uit het plan voor een Internationale Bouwtentoonstelling, opereerde onder de naam 'Welcome into My Back Yard!' (WiMBY!), die zinspeelt op het 'Not In My Back Yard'-syndroom. In zes jaar tijd lanceerde WiMBY! vanuit het tramhuis talrijke projecten, waarmee ze door middel van kunst en architectuur interventies pleegde in het stedelijke landschap van Hoogvliet, dat op dat moment aan de vooravond stond van een grootscheepse herstructurering.

Levensgrote portretten van bewoners en huiselijke interieurs werden op aanstaande slooppanden geplaatst. Een belichtingsplan voor openbare ruimtes moest de geschiedenis en toekomst van de wijk op een "panoramische manier ontvouwen". Een extravagant en niet gerealiseerd plan voor een 'proeffabriek' moest de verwaterde relatie tussen stad en industrie in ere herstellen. Het architectenbureau Maxwan stelde een masterplan op dat de open stedenbouwkundige structuur en groene ruimten van Hoogvliet herwaardeerde. Een co-housing project tekende het plan voor een 'intentional community', waar cultuur- en natuurliefhebbers, alleenstaande Antilliaanse moeders en creatieve ondernemers een nieuwe gemeenschap vormden. En begin dit jaar wordt het park en de villa de Heerlijkheid opgeleverd, een cultuurcentrum en recreatiegebied aan de rand van de snelweg. Eind 2007 sloot WiMBY! haar kantoordeuren.

Vuistdik architectuurboek

Het werk van WiMBY! is niet onopgemerkt gebleven. Het vond zijn weg in talrijke boeken, kranten, tijdschriftartikelen, festiviteiten, lezingen, tentoonstellingen en een website. Het voorlopige sluitstuk van dit mediaoffensief is het recent verschenen *WiMBY! Hoogvliet: toekomst, verleden en heden van een new town. Of: Het grote WiMBY! boek* (2007). De opmaak van het boek past in de traditie van vuistdikke architectuurboeken die de laatste jaren zijn verschenen, zoals die van OMA en Rem Koolhaas. Het boek tekent ook de iconografische beeldcultuur die boeken en magazines over architectuur en stedenbouw tegenwoordig kenmerken.

Het WiMBY!-boek is bijna filmisch van opzet, waarbij inhoudelijke reflecties en commentaren afgewisseld worden met logo's, foto's, strips, kaarten en plantekeningen. Het boek is opgebouwd uit verschillende tekstsoorten, die, door elkaar geweven, zes heftige jaren beschrijven. De Werdegang van WiMBY! wordt verteld in negentien scenes, die de ontwikkeling van Hoogvliet schetsen: van de pastorale idylle van het dijkdorpie tot de half voltooide 'new town' in de jaren zestig en de

recente projecten van WiMBY!. Tussen de scenes staan beschouwingen waarin WiMBY! haar filosofie uit de doeken doet. In het boek zijn ook interviews opgenomen, waarin politiek icoon Felix Rottenberg, de 'mandaathouder' van WiMBY!, prominente figuren in het politieke landschap van Hoogvliet aan de tand voelt. De rubriek Passanten tekent verhalen op van professionals die korte tijd (een dag of weekend) met WiMBY! optrokken.

Door het boek is een tijdlijn geregen van het ontstaan van de heerlijkheid Hoogvliet in 1326 tot aan de oplevering van het recreatiepark de nieuwe Heerlijkheid begin 2008. De tijdlijn bevat een opsomming van pregnante historische gebeurtenissen die min of meer aan de ontwikkeling van Hoogvliet raken, variërend van de data van lezingen en de publicatie van architectonische geschriften tot het geboortjaar van Erasmus en de landskampioenschappen van voetbalclub Feyenoord.

Het boek beschrijft openhartig hoe projecten landen - en stranden - in het werkveld. Daarin schuilt zijn kracht.

Contextuele stedenbouw

De kern van het boek bestaat uit een op glanzend papier afgedrukt *Manifest voor eenmalig gebruik*. Hierin formuleert WiMBY! het paradigma van de contextuele stedenbouw: een interpreterende benadering die uitgaat van de ruimtelijke complexiteit en historische continuïteit van de stad. WiMBY! keert zich hiermee tegen het technocratische denken dat de stedelijke planning tot op heden domineert en uitgaat van het idee dat sociale problemen door stedenbouwkundige en architectonische ingrepen zijn te verhelpen. De inspiratie voor een contextuele benadering wordt onder meer gezocht in het werk van Italiaanse architectonische denkers als Aldo Rossi en Giorgio Grassi, in het populaire design van de Amerikaanse snelweg, zoals gepropageerd in *Learning From Las Vegas* (1977) van Robert Venturi en Denise Scott Brown, en het psychoanalytische concept van de 'ville sedimentaire' van het Franse project Banlieues '89 van Roland Castro en Michel Cantal-Dupart.

Behalve een theoretisch geïnspireerd pamflet biedt *Het grote WiMBY! boek* echter vooral een inkijk in de lokale praktijk van stedelijke vernieuwing. De schrijvers van het boek beschrijven gedetailleerd hoe

Installatie WiMBY! in het Informatiecentrum Hoogvliet, mei 2006.

projecten uiteindelijk landen - en stranden - in het werkveld van corporatiedirecteuren, schoolbestuurders, actiegroepen en steden-bouwkundige diensten. De kracht van het boek schuilt in die openhartigheid. Het laat zien dat contextuele stedenbouw tot geïnspireerde ontwerpen kan leiden, maar ook in de verdrukking kan raken door de politieke en bestuurlijke context. WiMBY! schrijft over een "dorpspolitieke dynamiek" van "oude beloften", "onuitgesproken loyaliteiten tussen bestuurders en bewoners", "wantrouwen tegen buitenstaanders" en "een grimmige en onbeweeglijke koppigheid (...) die alles op haar pad verpletterde." Het boek staat vol met dergelijke afficheringen. Herman Meijer, initiatiefnemer van WiMBY!, spreekt over een "moeilijk bereikbare kolonie". Corporatiedirecteur Erik Staal over een "gebrek aan daadkracht". Felix Rottenberg over een "gesloten bouwmarkt". Ook WiMBY! zelf wordt in het boek niet gespaard. Zo wordt het collectief door een andere corporatiedirecteur, Martien Kromwijk, verweten een "luis in de pels" te zijn, die te beperkt opereerde en geen draagkracht onder de massa wist te krijgen. De meeste projecten van WiMBY! liepen uiteindelijk stuk op complexe regelgeving en politieke verhoudingen.

Het grote WiMBY! boek is een nieuwsgierig en onthullend boek, maar daarmee ook frustrerend. Tekenend is een stripverhaal, afgedrukt halverwege het boek, waarin WiMBY! in de gedaante van Michelle Provoost, een van de leden van het collectief, een rondgang maakt langs een aantal professionals. Achtereenvolgens via de werkkamer van de architect die driftig doortekent als WiMBY! al vertrokken is, het kantoor van de Corporatieman, de kantine van de stedenbouwkundige dienst waar stedenbouwkundigen met designbrilletjes hun lunch verorberen, de kamer van de jonge architect die op zijn laptop zijn

concept ontvouwt en een bijeenkomst waar alle 'families' aan tafel zitten. De strip eindigt met een bespreking van een masterplan in een rokerige vergaderkamer. WiMBY! kijkt om en rijdt weg in haar auto, 'sadder but wiser' de boel de boel latend.

Crimson Architectural Historians & Felix Rottenberg (2007)
WiMBY! Hoogvliet: toekomst, verleden en heden van een new town. Of: Het grote WiMBY! boek. Rotterdam: NAI Uitgevers. ISBN 9789056625948.